

A Non-Lexicalist Analysis of the Imperfective Aspect and Its Interaction with the Perfective Aspect

Mazdak Anoushe ¹

1. Corresponding Author Department, Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran, Tehran, Iran.
Email: mazdakanushe@ut.ac.ir

Article Info

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
2, March, 2024

In Revised Form:
11, June, 2024

Accepted:
18, December, 2024

Published Online:
19, January, 2025

Keywords:
imperfective aspect,
perfective aspect,
causative projection,
auxiliary verb, head-
to-head movement

Abstract

In the non-lexicalist approach to grammar, all morphemes, whether lexical elements or function heads, are pieces that merge within the domain of syntax to form larger constituents. Consequently, what is referred to as an affix is essentially a morpho-syntactic category that occupies the head of a functional projection and selects another category as its complement (Embick 2015). The present study, adopting such an approach, analyzes the structure of the imperfective aspect in Persian and its morpho-syntactic interaction with the derivation of the perfective aspect. The imperfective aspect, one of the two grammatical aspects in Persian, is embodied in structures traditionally called progressive and continuous verbs. Like the perfective aspect, this verbal construction is used in both present and past tenses, though in contemporary Persian, the imperfective, unlike its perfective counterpart which appears in indicative, subjunctive, and sometimes imperative moods, solely indicates the indicative mood. Throughout this research, we argue that a lexicalist analysis and a feature-based theory, especially where the interaction of the prefix "mi-" with causative and perfective suffixes ("-an" and "de/-te", respectively) is concerned, fail to account for the certain inflectional forms of the verbs. Framed within non-lexicalist approach and more in the spirit of Distributed Morphology (DM) we explore the construction of the imperfective aspect in Persian and examine the interaction of its prefix with other verbal inflectional elements. In this process, we argue that in the hierarchy of functional projections of sentence in Persian, the perfective projection merges above the imperfective projection. In this structure, the head of PerfP which has an overt auxiliary verb dominates the head of ProgP which hosts a covert grammatical verb in Persian. We will see that this speculation is reinforced by empirical evidence of cliticization of the perfect auxiliary ("baš" in Persian and "have" in English) in the present perfect continuous sentences.

Cite this The Author(s): Mazdak Anoushe: A Non-Lexicalist Analysis of the Imperfective Aspect and Its Interaction with the Perfective Aspect; Journal of Language Researches, No. 2, Vol.15, Serial No. 29, Autumn & Winter - (1-28)- DOI: [10.22059/jolr.2025.373442.666880](https://doi.org/10.22059/jolr.2025.373442.666880).

Publisher: University of Tehran Press.

1. Introduction

The Persian language employs an inflectional marker and a periphrastic form to express imperfective aspect: (a) the prefix "mi-" is added to the present or past verb, and (b) the grammatical verb "daštan" (to have) in the present or past tense is attached to the main verb that includes the prefix "mi-" as in "darad mi-ayad" (is coming) / "dašt mi-amad" (was coming). This article, within the framework of non-lexical syntax where all affixes form the head of a functional projection, addresses the formal derivation of verbs with the prefix "mi-" and considers their aspectual expression as imperfective to avoid using various terminologies.

This research excludes sentences known as continuous, which are formed by the combination of the auxiliary verb "daštan" with a main verb, for two reasons: first, the structure of these sentences, referred to in syntactic studies as serial verb constructions, differs significantly from the present and past continuous forms, and the element "daštan" in these sentences is not, contrary to common claims, an auxiliary verb. Second, the construction of serial verbs in Persian is not exclusively formed with the verb "daštan" and the aspectual expression of these constructions is not necessarily imperfective.

Thus, this study describes and analyzes the structure of continuous verbs in Persian under the overarching title of imperfective aspect and ultimately examines how these verbs interact with perfective aspect. In this process, addressing two important questions is one of the main objectives of this research:

- a. How do both inflectional markers of imperfective and perfective aspects manifest on a single verb in Persian?
- b. In Persian, which of the two projections of imperfective and perfective aspects has structural dominance over the other?

Answering these two related questions will help explain how verbs like "mi-xorde ast" (has been eating) and its causative form "mi-xor-an-de ast" (has been causing to eat) are produced.

2. Literature Review

In the last two decades, several approaches to the theory of word formation have emerged which are sometimes quite different in spirit. In contrast to the lexicalist approaches, the theory of Distributed Morphology (Halle and Marantz, 1993 & 1994) claims that the complex structure of a word is created in the same way as is the complex structure of a phrase or sentence. Halle and Marantz (1994) identify three key components of the Distributed Morphology model: late insertion, underspecification, and hierarchical structure all the way down.

Late insertion permits phonological exponents to be supplied to a linguistic expression late in its derivation, after syntactic movement has occurred. In other words, syntactic structures are built from and manipulate morphemes whose phonological expression is later supplied by the process of vocabulary insertion (or spell-out). An important consequence of late insertion is that features such as past participle or imperfective prefix are supplied to the syntactic computation by abstract morphemes that are fully-specified for such features.

In lexicalist approaches syntactic features must instead be supplied by words, which in turn obtain these features either by percolation from the specific exponents they contain, or by default rules filling in unmarked values. But because the distribution of default affixes entails that they must be left underspecified, it is predicted that default affixes should never need to supply marked values, i.e., values that cannot be provided by redundancy rules. Another important point referenced in this study is that within the framework of non-lexical syntax, each affix is placed at the head of a functional projection, and the lexical root attracts these affixes during the stages of syntactic derivation. In the present study, this approach explains how a verb like "mi-xor-de ast" (has been eating) is produced and through what stages.

3. Materials and Methods

In the present study, we examine how the imperfective aspect verb is formed in Persian and analyze the process of producing progressive verbs from both lexical minimalist and non-lexical perspectives. In this process, we briefly review the historical background of the prefix "mi-" and

reference the studies of syntacticians in this area, outlining the various functions of the imperfective aspect affix in Persian. We then approach the syntactic derivation of these constructions from a formal perspective and demonstrate that Taleghani's (2008) analysis, which places this affix at the head of the ProgP projection, lacks sufficient validity. Furthermore, in this research, we aim to explore the interaction of the progressive prefix with two causative and past participle suffixes, and analyze how a verb like “mi-xor-an-de ast” (has been causing to eat) is produced within the framework of non-lexical syntax.

4. Discussions and conclusion

In this study, we argue that the ProgP projection in Persian serves as the position of an unpronounced or null auxiliary verb, which in the lexical approach evaluates and checks the inflectional features of the verb, manifesting this value as the prefix “mi-“ on the verb. However, from a non-lexical perspective, this projection, like its perfective counterpart PerfP, licenses the presence of an affixal projection (PartP in this article) where the inflectional prefix “mi-“ is inserted. As long as the interaction between the imperfective aspect and causative affix and perfective aspect is not involved, both recent approaches can adequately explain progressive constructions. However, the addition of the causative affix to these constructions undermines our lexical analysis and presents theoretical and empirical challenges. Therefore, in the final subsection, while examining more complex structures such as “mi-xor-an-de ast” (has been causing to eat) from a non-lexical perspective, we argue that in Persian, PerfP dominates ProgP; if this order is reversed, an ungrammatical derivation results.

This analysis also provides a side achievement regarding the distribution of root “baš” (to be), which we discuss at the end of the article. This element can function as a light verb in copular constructions or as an auxiliary verb in perfect structures whenever it is an auxiliary verb. Based on linguistic evidence, it appears that the manifestation of “baš” as a clitic form follows the generalization below, which further supports the conclusion that PerfP dominates ProgP in Persian:

Bound Formation of Auxiliary Verb “baš”:

The grammatical verb “baš” can become a clitic in both light and auxiliary roles if:

- a. The node “baš” is under an immediate c-command relation of the tense head with features [present] and [indicative].
- b. A free word has immediate precedence over the node “baš”.

The clitic formation of auxiliary verbs is not a rare occurrence and can be observed in other languages; for instance, in English, the auxiliary verb 'have', which indicates perfective aspect, can also become a clitic under specific conditions (Radford 2009: 99).

تحلیلی ناواژه‌گرا از ساخت نمود ناقص و تعامل آن با نمود کامل

مزدک انوشه✉

mazdakanushe@ut.ac.ir

۱. نویسنده مسئول گروه زبان‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه:

اطلاعات مقاله چکیده

در رهیافت ناواژه‌گرا به دستور، همهٔ تکواژها، چه عناصر واژگانی، چه هسته‌های نقش‌نما، اجزایی‌اند که در حوزهٔ نحو ادغام می‌شوند و سازه‌های بزرگ‌تر را می‌سازند. بدین ترتیب، آنچه وند خوانده می‌شود، در واقع مقوله‌ای صرفی‌نحوی است که هستهٔ یک فرافکن نقش‌نما را اشغال می‌کند و یک مقولهٔ دیگر را در مقام متمم خود می‌پذیرد (امبیک ۲۰۱۵). پژوهش حاضر با چنین رویکردی، به تحلیل ساخت نمود ناقص در فارسی و تعامل صرفی‌نحوی آن با اشتقاق نمود کامل می‌پردازد. نمود ناقص که یکی از دو گونهٔ نمود دستوری در فارسی به‌شمار می‌رود، در قالب سازه‌هایی جلوه‌گر می‌شود که بنا به سنت فعل‌های استمراری و مستمر خوانده می‌شوند. همچون نمود کامل، این ساختار فعلی نیز در دو زمان حال و گذشته به‌کار می‌رود، گو این‌که در فارسی معاصر، نمود ناقص، برخلاف همتای کامل خود که با وجه اخباری و التزامی و حتی گاهی امری ظاهر می‌شود، صرفاً بر وجه اخباری دلالت می‌کند. در روند پژوهش استدلال می‌کنیم که تحلیل واژه‌گرا و رویکرد مشخصه‌بنیاد، به ویژه آنجا که مسئلهٔ تعامل پیشوند «می-» با وندهای سببی (ان) و نمود کامل (تناوب ده/ته) به میان می‌آید، نمی‌تواند چگونگی تولید صورت‌های فعلی مختلف را توضیح دهد. از این‌رو، برپایهٔ نحو ناواژه‌گرا و به‌ویژه با نگاه صرف توزیعی، به تبیین ساخت نمود ناقص در فارسی می‌پردازیم و تعامل وند نشانگر این نمود دستوری را با دیگر عناصر تصریفی فعل بررسی می‌کنیم. در این روند، نشان می‌دهیم که در سلسله مراتب فرافکن‌های نقش‌نمای جمله در فارسی، فرافکن نمود کامل بر فراز فرافکن نمود ناقص ادغام می‌شود. در این ساختار، هستهٔ فرافکن نمود کامل که جایگاه درج فعل کمکی آشکار است، بر هستهٔ فرافکن نمود ناقص که میزبان یک فعل دستوری ناملفوظ است، تسلط دارد. چنان‌که خواهیم دید، شواهد تجربی از روند واژه‌بست‌سازی فعل کمکی نمود کامل «باش» در فارسی و «have» در انگلیسی در جملات حال کامل استمراری، یافتهٔ اخیر را تأیید می‌کنند.

نوع مقاله:

علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۱۲/۱۲

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۴/۲۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۹/۲۸

تاریخ انتشار:

۱۴۰۳/۱۰/۳۰

واژه‌های کلیدی: نمود

ناقص، نمود کامل، فرافکن

سببی، فعل کمکی، حرکت

هسته به هسته

۱. مقدمه

زبان فارسی برای بیان مفهوم نمود دستوری^۱ ناقص (دقیق‌تر بگوییم: غیر کامل)^۲، از یک نشانگر تصریفی^۳ و یک ساختار پراتصریفی^۴ بهره می‌گیرد: (الف). پیشوند «می-» به فعل حال یا گذشته افزوده می‌شود، مانند «می‌آید/ می‌آمد»؛ (ب). فعل دستوری «داشتن» در زمان حال یا گذشته، به فعل اصلی که منضم به پیشوند «می-» است، ملحق می‌شود، مانند «دارد می‌آید/ داشت می‌آمد». در سنت دستورنویسی، ساخت‌های گروه نخست که موضوع مقاله حاضرند، به ترتیب حال (مضارع) اخباری و گذشته (ماضی) استمراری خوانده می‌شوند، گو این که برخی از دستورپژوهان صورت حال چنین فعل‌هایی را حال استمراری یا حال ساده نیز نامیده‌اند (طباطبایی ۱۳۹۵: ۲۴۱؛ فرشیدورد ۱۳۸۲: ۳۹۹).

مقاله حاضر در چارچوب نحو ناواژه‌گرا^۵ که در آن همه وندها، هسته یک فرافکن نقش‌نما را تشکیل می‌دهند، به اشتقاق صوری فعل‌های دارای پیشوند «می-» می‌پردازد و برای اجتناب از به‌کارگیری اصطلاحات مختلف، مجموعه افعالی را که با این وند تصریفی شکل می‌گیرند، فارغ از زمان‌شان، ذیل عنوان ساخت استمراری^۶ قرار می‌دهد و نمود دستوری آنها را ناقص تلقی می‌کند. این پژوهش به دو دلیل جملات موسوم به مستمر را که از همراهی فعل دستوری «داشتن» با یک فعل اصلی ساخته می‌شوند، دربر نمی‌گیرد: نخست آن که ساختار این نوع جملات که در مطالعات نحوی ساخت افعال پیاپی^۷ خوانده می‌شوند (طالقانی ۲۰۰۸، انوشه ۱۳۹۷)، تفاوت عمده‌ای با حال اخباری و گذشته استمراری دارد و عنصر «داشتن» در این جمله‌ها، برخلاف ادعای رایج، فعل کمکی نیست. دوم آن که ساخت فعل‌های پیاپی در فارسی منحصرأ با فعل «داشتن» ساخته نمی‌شود و نمود دستوری این ساخت‌ها الزاماً ناقص نیست. در واقع، مجموعه‌ای از فعل‌هایی همچون «گرفتن، برگشتن، گذاشتن» که روند دستوری‌شدگی را پیموده و بیش‌وکم از معنای واژگانی خود دور شده‌اند، در تولید این نوع اشتقاق نحوی مشارکت می‌کنند (مانند: داشت می‌گرفت می‌خواهید/ گذاشته رفته/ برگشته بود گفته بود). بدین ترتیب، پژوهش حاضر در ذیل عنوان کلان نمود ناقص که انواع رویدادهایی همچون تکرار، استمرار، تقریب، اجتناب و مانند آنها را شامل می‌شود، به توصیف و تحلیل ساخت افعال استمراری در زبان فارسی می‌پردازد و نهایتاً چگونگی تعامل این فعل‌ها را با نمود کامل بررسی می‌کند و پسوند سببی «ان» را نیز به ساختار فعلی می‌افزاید.

1. grammatical aspect
2. imperfective
3. inflectional marker
4. periphrastic construction
5. non-lexicalist
6. progressive
7. Serial Verb Construction (SVC)

پس از این مقدمه، بخش دوم پیشینه‌ای از پیشوند نشانگر نمود ناقص به دست می‌دهد و ضمن معرفی کارکردهای ساخت موسوم به استمراری، به پیچیدگی‌های معنایی این ساختار اشاره می‌کند. بخش سوم تصریف استمراری را در چارچوب کمینه‌گرایی مشخصه‌بنیاد و به دو شیوه تحلیل می‌کند و هسته فرافکن نمود ناقص را یک بار به وند «می-» و بار دیگر به یک فعل کمکی ناملفوظ اختصاص می‌دهد. شیوه نخست که بر رویکرد طالقانی (۲۰۰۸) مبتنی است، در تحلیل افعال استمراری با چالش‌های نظری و اشکالات تجربی روبه‌رو می‌شود؛ از این رو، در رهیافت دوم، به پیروی از رویکرد رایج در کمینه‌گرایی (از جمله گلدرن ۲۰۱۷)، تظاهر وند «می-» بر روی فعل اصلی را متأثر از حضور یک فرافکن نقش‌نمای نمود تلقی می‌کنیم که بازبینی مشخصه تعبیرناپذیر تصریف فعل^۱ را برعهده می‌گیرد.

در بخش چهارم خواهیم دید که تا آنجا که این تحلیل مشخصه‌بنیاد محدود به حال و گذشته استمراری باشد، با مشکلی مواجه نمی‌شود؛ اما آنگاه که عناصر تصریفی دیگر، مانند وند سببی و وند نمود کامل، به ساختواژه فعل افزوده می‌شوند، اعتبار تحلیل پیش‌گفته از دست می‌رود. به همین دلیل، در این بخش می‌کوشیم با رهیافتی ناواژه‌گرا و برپایه آموزه‌های نظریه صرف توزیعی، سازوکار شکل‌گیری فعل‌های دارای وند نمود ناقص در فارسی را تبیین کنیم و به‌ویژه تحلیلی از تعامل دو نمود کامل و ناقص به دست دهیم. در این روند، پاسخ به دو پرسش مهم زیر، از اهداف اصلی پژوهش است که در بخش چهارم آنها را پی می‌گیریم:

(۱) الف. چگونه هر دو وند نشانگر نمود ناقص و کامل در فارسی بر روی یک فعل تظاهر می‌یابند؟

ب. در زبان فارسی، کدام‌یک از دو فرافکن نمود ناقص و کامل بر دیگری تسلط سازه‌ای دارد؟

پاسخ به این دو پرسش مرتبط، کمک می‌کند تا چگونگی تولید افعالی مانند «می‌خورده است» و صورت سببی «می‌خورانده است» را توضیح دهیم. در بخش نتیجه‌گیری، افزون‌بر جمع‌بندی مباحث پژوهش، تعمیمی برای تظاهر واژه‌بست‌های فعل دستوری «باش» فراهم می‌آوریم که تأیید می‌کند در زبان فارسی فرافکن نمود کامل بر همتای ناقص خود مسلط است.

۲. نمود ناقص در مطالعات دستوری

در بخش حاضر ابتدا نگاهی اجمالی به پیشینه تاریخی پیشوند «می-» می‌افکنیم و ساخت‌هایی را که با حضور این وند تصریفی شکل می‌گیرند، معرفی می‌کنیم. سپس، درباره کارکردهای دستوری نمود ناقص و ساخت‌های موسوم به استمراری بحث می‌کنیم و بی‌آن که وارد حوزه معنا و نوع رویداد^۲ شویم، با شواهدی نشان می‌دهیم که عنوان کلان نمود ناقص، تأثیرات معنایی گوناگونی بر معنای گزاره به‌جای می‌گذارد.

1. uninterpretable inflection feature (uInfl)

2. event type

۲ - ۱. پیشوند نمود ناقص

مقوله دستوری نمود بر چگونگی وقوع یک فعل در بازه‌ای از زمان دلالت می‌کند و در آن میان، نمود ناقص که برای بیان رخداد یا وضعیتی ناتمام به کار می‌رود، مفاهیمی چون تکرار، استمرار، عادت، در جریان بودن و جز آنها را بیان می‌کند (الگزیدو و ورهوفن ۲۰۲۱). ابزار تصریفی نمود ناقص در زبان فارسی که در حال اخباری و گذشته استمراری ظاهر می‌شود، پیشوند «می-» است. این عنصر وابسته، بازمانده صورت «*hamaiwa» است که در فارسی باستان و اوستایی به شکل «ham» و برای بیان «همکاری و همراهی» به کار می‌رفت. در فعل «ham-gmatā»، عنصر «ham» که نیای پیشوندهای «همی-» و «می-» است، با ریشه «gam» (آمدن) همراه شده و مفهوم آن را به «گرد هم آمدن، جمع شدن» تغییر داده است. در دوره میانه عنصر مورد بحث به شکل «hamē» درآمده و غالباً در معنای قید «همیشه» به کار رفته است. این قید جایگاه ثابتی در جمله نداشت، اما به تدریج با نزدیک شدن به فعل، روند دستوری شدگی را پیمود و در متون متقدم فارسی، در قالب دو وند «همی- / می-» آشکار شد (یوسفی و همکاران ۱۳۹۹). احتمالاً در دوره‌هایی از زبان فارسی، «می-» وضعیت بینابینی داشته و در الحاق به فعل در تردید بوده است. در دو نمونه زیر که از سعدی نقل شده‌اند، «می-» یک‌بار پیش از وند نفی فعل آمده و بار دیگر بلافاصله در کنار فعل نشسته است:

(۲) الف. افسوس که در پای تو ای سرو روان / سر می‌رود و بی تو به سر می‌نرود

ب. بار فراق دوستان بس که نشست بر دلم / می‌روم و نمی‌رود ناقه به زیر محلم

در فارسی معاصر هیچ عنصری و از جمله پیشوند نفی فعل، نمی‌تواند میان تکواژ تصریفی «می-» و فعل فاصله ایجاد کند. دست‌نویسان و زبان‌شناسان ساخت‌های گونه‌گونی را که بدون حضور فعل «داشتن» از الحاق وند «می-» به عنصر فعلی ساخته می‌شوند، غالباً این گونه معرفی می‌کنند (از جمله: انوری و گیوی ۱/۱۳۶۷: ۴۵-۵۴؛ وحیدیان کامیار و عمرانی ۱۳۷۹: ۴۱-۴۵؛ فرشیدورد ۱۳۸۲: ۳۹۷-۴۱۰):

(۳) الف. گذشته استمراری: پلیس با رانندگان متخلف قانونی برخورد می‌کرد.

ب. حال اخباری: پلیس با رانندگان متخلف قانونی برخورد می‌کند.

پ. حال کامل استمراری: پلیس با رانندگان متخلف قانونی برخورد می‌کرده است.

افزون‌بر ساخت‌های پیش‌گفته، اشتقاق‌های کم‌پسامد یا مهجور دیگری هم یافت می‌شوند که نشانگر نمود ناقص در آنها وجود دارد. مثلاً فرشیدورد (۱۳۸۲: ۴۰۴) از فعلی به نام ماضی دورتر استمراری (یا ماضی ابعده مستمر) یاد می‌کند که بر استمرار یک رخداد در زمان دورتر دلالت می‌کند، مانند «می‌رفته بوده است». فارغ از هرگونه نام‌گذاری افعال مذکور، پیشوندی که در ساخت‌های (۳) ظاهر شده، بر نمود ناقص یک رخداد دلالت می‌کند که استمرار داشتن فقط یکی از گزینه‌های محتمل است. با این‌همه در رویکردهای زایشی از فرافکن نقش‌نمایی که عامل

شکل‌گیری این نمود دستوری است، با برجسب قراردادی گروه استمراری (ProgP) یاد می‌کنند (مثلاً نک: رمچند ۲۰۱۷: ۲۴۹؛ گلدرن ۲۰۱۷: ۷۹) و ما نیز در اثر حاضر، نمود ناقص (یا به تسامح: نمود استمراری) و حضور پیشوند «می-» را با همین فراقکن نمایش می‌دهیم.

۲ - ۲. کارکردهای نمود ناقص

هرچند محمول‌ها ممکن است برپایه مفهوم ذاتی و در واقع نمود واژگانی^۱ خود به رویداد یا وضعیتی اشاره کنند که نقطه پایانی برای آن مشخص نشده (برای شواهد زبان فارسی، نک: فولی و همکاران ۲۰۰۵)، اما زبان‌ها ابزارهای صرفی نحوی متفاوتی برای بیان ناقص ماندن، تکرار و استمرار یک رخداد یا وقوع مستمر یک عادت در سه وقت گذشته و حال و آینده دارند. زبان انگلیسی نمود دستوری ناقص را با آوردن یکی از صورت‌های فعل کمکی «be» و الحاق پسوند «-ing» به فعل اصلی انتقال می‌دهد. برخی از زبان‌ها ممکن است این مقوله را صرفاً با نشانگرهای تصریفی فعل نمایش دهند و به سراغ فعل کمکی یا دیگر فعل‌های دستوری نروند. زبان بمبا (یا چی‌بمبا) که در بخش‌هایی از زامبیا به آن تکلم می‌شود، چنین زبانی است. این زبان که دارای تصریف غنی زمان و نمود است، نمود ناقص را برای بیان استمرار و عادت، با دو وند جداگانه نمایش می‌دهد (برگرفته از تالرمن ۲۰۱۱: ۴۳):

- (4) a. ba- léé- bomba. b. ba- là- bomba.
They Prog work They Habit work
“They are working now.” “They repeatedly work.”

در مقابل، برخی از زبان‌ها واژه‌های دستوری مستقلی برای بیان نمود دارند. ولزی و دیگر زبان‌های خانواده سلتی نمونه مناسبی از چنین زبان‌هایی‌اند که انواع نمود را بدون استفاده از وند نشان‌گذاری می‌کنند. در زبان ولزی عناصر دستوری مستقلی برای ایجاد تمایز میان دو نمود دستوری کامل (در 5a) و ناقص (در 5b) وجود دارد:

- (5) a. Mae Steffan wedi canu. b. Mae Steffan yn canu.
is Steffan Perf sing.Infin is Steffan Prog sing.Infin
“Steffan has sung.” “Steffan is singing.”

فارسی نیز چنان‌که گفتیم، از رهگذر هر دو شیوه بالا مقوله نمود ناقص را بازتاب می‌دهد. این ساخت‌ها که پیچیدگی‌های صوری و معنایی افزون‌تری از نمود کامل دارند و با حضور «می-» به‌تنهایی (مانند: می‌آمد) یا با حضور فعل «داشتن» (مانند: داشت می‌آمد) شکل می‌گیرند، به تفصیل در آثار دستورپژوهان و زبان‌شناسان مورد بحث قرار گرفته‌اند. مثلاً نزد ناتل خانلری (۱۳۷۷)، فعل استمراری آن است که وقوع آن مدتی دوام می‌یابد تکرار می‌شود.

از میان زبان‌شناسان متأخر، قمشی (۲۰۰۱) پیشوند «می-» را نشانه تداوم یک رخداد می‌داند و طالقانی (۲۰۰۸) در تحلیلی کمینه‌گرا از مشخصه نمود در فارسی، این عنصر را بیانگر

نمود عاداتی و تکراری معرفی می‌کند. ماهوتیان (۱۳۸۳: ۲۲۸) که با توجه به معنا، افعال دارای پیشوند «می-» را تحلیل می‌کند، معتقد است که این ساختار می‌تواند دارای نمود استمراری، عاداتی یا تکراری باشد. برخی از دستورنویسان هر فعلی را که با «می-» ظاهر شود، نشانگر استمرار رخداد می‌داند. باین‌همه، می‌دانیم که برخی از فعل‌هایی که بنا به سنت مضارع اخباری خوانده می‌شوند، مفهوم استمرار یا تکرار عمل را انتقال نمی‌دهند. در نمونه‌های زیر، از هیچ‌یک از سه فعل «ازدواج می‌کند، می‌رود، می‌میرد» مفهوم استمرار بر نمی‌آید:

(۶) الف. خواهرش پیش از نوروز ازدواج می‌کند و برای همیشه از اینجا می‌رود.

ب. پزشکش گفت اگر سبک زندگی‌اش را عوض نکند، خیلی زود می‌میرد.

فرشیدورد (۱۳۸۲) با توجه به چنین شواهدی تصریح می‌کند پیشوند «می-» از دیرباز بر استمرار و تکرار رویداد دلالت می‌کرد، اما در فارسی معاصر معنای استمراری این عنصر وابسته ضعیف شده و الزاماً تکرار رخداد را منعکس نمی‌کند. البته پیش از فرشیدورد، وحیدیان کامیار و عمرانی (۱۳۷۹) نیز همین نکته را یادآور شده و نشان داده‌اند که تضعیف مفهوم استمراری این «می-» در زمان حال بیش از زمان گذشته است. به گفتهٔ ایشان، فعلی که پیشوند «می-» دارد، هنگامی در زمان حال از استمرار عمل حکایت می‌کند که قید یا قرینهٔ مناسبی در جمله وجود داشته باشد. رضایی (۱۳۹۱) نیز با توجه به کارکردهای متعدد «می-» و ضعیف شدن مفهوم نمود استمراری در فعل‌های حال و گذشته‌ای که با آن ساخته می‌شوند، تصریح کرده که فعل واژگانی «داشتن» فرایند دستوری‌شدگی را پشت سر گذاشته و در نقش فعل کمکی استمراری ظاهر شده است.^(۱) به گفتهٔ این زبان‌شناس، فارسی‌زبانان در سده‌های اخیر دست به این نوآوری نحوی زده‌اند و فعل یادشده پیشینهٔ درازی برای بیان حال و گذشتهٔ استمراری ندارد.

درباب نوپدید بودن ساخت‌های مستمر، انوری و احمدی گیوی (۱۳۶۷) ضمن اشاره به نوساخته بودن فعل‌های حال و گذشتهٔ مستمر (یا ملموس) افزوده‌اند که از عصر مشروطه بدین‌سو نویسندگانی که به گونهٔ گفتاری نوشته‌اند، این جملات را در آثار خود به‌کار برده‌اند. فرشیدورد (۱۳۸۲) هم «داشتن» را فعل معینی می‌داند که در محاوره برای رساندن مفهوم استمرار یا ناتمام ماندن یک رخداد به‌کار می‌رود و معتقد است استعمال آن ناشی از ضعیف شدن معنای فعل‌هایی است که این نقش‌ها را ایفا می‌کردند. در مجموع، تأکید بر این موضوع بسیار مهم است که در زمان گذشته، نشانگر «می-» می‌تواند در تقابل با عدم قرار گیرد و بدین ترتیب، تناظر فعل گذشتهٔ استمراری و فعل گذشتهٔ ساده شکل بگیرد (می‌خوردم/ خوردم). اما در زمان حال چنین تناظری برقرار نیست (می‌خورم/ خورم) و اگر اهل زبان بخواهند فعل زمان حال را در وجه اخباری به‌کار ببرند، ناگزیرند از «می-» استفاده کنند.

گذشتهٔ استمراری نیز کارکردی بیش از محدودهٔ نام خود پیدا کرده و نقش این فعل در انتقال مفهوم استمرار رنگ باخته است. فعل گذشتهٔ استمراری که وجه اخباری دارد، برخلاف

آنچه ممکن است انتظار رود، گاه در جایگاهی می‌نشیند که مختص وجه التزامی است. این پدیده ناشی از محدودیتی است که در باهمایی زمان گذشته و وجه التزامی مشاهده می‌شود. در فارسی زمان دستوری گذشته با وجه التزامی هم‌نشین نمی‌شود (انوشه ۱۴۰۰ ب). از این رو، دیگر فعل‌های گذشته و به‌ویژه فعل گذشته استمراری عهده‌دار پر کردن این خلأ شده‌اند:

(۷) الف. اگر پدرت [اجازه بدهد]، تو را هم امسال با خودمان به اردو می‌بریم.

ب. اگر پدرت [اجازه می‌داد/ داده بود]، تو را هم پارسال با خودمان به اردو می‌بردیم.

(۸) الف. تو هم باید امسال با ما به اردو [بیایی]. به همه ما خیلی خوش می‌گذرد.

ب. تو هم باید پارسال با ما به اردو [می‌آمدی]. به همه ما خیلی خوش می‌گذشت.

در جمله‌های (الف) که نیازی به نشانگر نمود نیست، زمان فعل درون قلاب حال و وجه آن التزامی است. در واقع، فعل در این نمونه‌ها در جایگاهی تظاهر یافته که وجه آن باید التزامی باشد. در جمله‌های (ب) که فعل درون قلاب در همان جایگاه به کار رفته، زمان دستوری به گذشته تغییر یافته است و انتظار می‌رود که وجه فعل همچنان التزامی باشد. اما از آنجاکه فارسی ساخت دستوری گذشته التزامی ندارد، فعل مورد بحث ناگزیر شده است در وجه اخباری، و به صورت گذشته استمراری یا گذشته کامل آشکار شود.

در پژوهش‌های نحوی به تعامل دو نمود کامل و ناقص نیز اشاره شده است که غالباً آن را گذشته نقلی استمراری نامیده‌اند، گو این‌که گاهی به خطا آن را همراهی نمود استمراری با «زمان» ماضی نقلی تلقی کرده‌اند. مشکوة‌الدینی (۱۳۸۶) یادآور شده است که ساخت گذشته نقلی استمراری به تداوم فعل در گذشته و پیوند آن با زمان حال اشاره می‌کند. برخی از زبان‌شناسان نیز اشاره کرده‌اند این ساخت فعلی، رویدادی را بیان می‌کند که در گذشته تداوم داشته، اما خود گوینده شاهد آن نبوده بلکه آن را نقل می‌کند. طبق این تحلیل، تفاوت داده‌های (۹ - الف) و (۹ - ب) در زیر در این است که در نمونه نخست، گوینده رویداد مورد نظر را به نقل از دیگران روایت می‌کند، اما در نمونه دوم خود شاهد وقوع فعل بوده است (نک: رضایی ۱۳۹۱، داده‌های ۳۶ تا ۳۹):

(۹) الف. مردم شیشه‌ها را می‌شکستند و بیرون می‌پرده‌اند.

ب. مردم شیشه‌ها را می‌شکستند و بیرون می‌پردند.

این شواهد از پیچیدگی‌های ساختاری و معنایی نشانگر نمود ناقص حکایت می‌کنند و به‌ویژه تعامل آن با نمود کامل تأثیرات کاربردشناختی مختلفی از خود بروز می‌دهد. هرچند حوزه معنا و نمود واژگانی از موضوع پژوهش حاضر دور است، اما باید اشاره کنیم که نمود ناقص و رخدادهایی چون استمرار، تکرار یا عادت وقتی با کنش‌گونه‌های^۱ متفاوت درمی‌آمیزند، برون‌دادهای معنایی متمایزی می‌آفرینند.^(۲)

۳. واژه‌گرایی در نمود ناقص

در بخش حاضر در چارچوب کمینه‌گرایی واژه‌گرا و نظریهٔ بازبینی مشخصه‌ها، تحلیلی صوری از اشتقاق نمود ناقص به‌دست می‌دهیم و برای فرافکنی که عامل تظاهر پیشوند «می-» است، به‌پیروی از رهیافت رایج در این رویکرد، از برجسب ProgP استفاده می‌کنیم.^(۳) در این روند، به معرفی تحلیل طالقانی (۲۰۰۸) می‌پردازیم که مهم‌ترین تبیین کمینه‌گرایی موجود از ساخت نمود ناقص در زبان فارسی است. در تحلیل وی، گروه نمود (AsP) یا همان ProgP، فرافکن نقش‌نمایی است که هستهٔ آن از پیشوند تصریفی «می-» میزبانی می‌کند و در مراحل اشتقاق نحوی به فعلی که به هستهٔ زمان ارتقا می‌یابد، منضم می‌شود. در ادامهٔ این بحث، استدلال می‌کنیم که این تحلیل کارآمدی لازم را ندارد و با اشکالات نظری و تجربی متعددی روبه‌روست. از این‌رو، با ابزارهای کمینه‌گرایی واژه‌گرا و نظریهٔ بازبینی مشخصه‌های صوری، به سراغ نمود ناقص در فارسی می‌رویم و الگوی متفاوتی برای ساخت‌های هدف فراهم می‌آوریم. در این تحلیل که همسویی بیشتری با ساختار نمود کامل دارد، هستهٔ گروه استمرار جایگاه حضور یک فعل کمکی ناملفوظ است که مشخصهٔ تصریف را در هستهٔ گروه فعل کوچک بازبینی می‌کند و به آن ارزش نمود ناقص می‌دهد. در این سازوکار، تظاهر پیشوند تصریفی «می-» بازتاب بازبینی مشخصهٔ مورد نظر است.

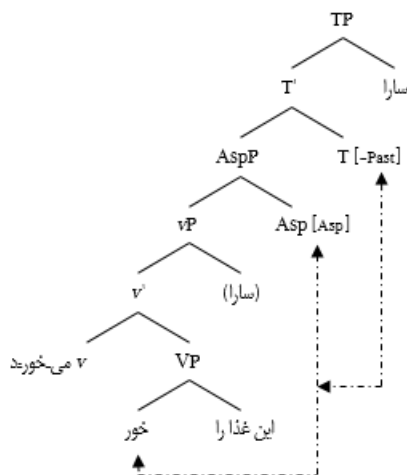
۳-۱. پیشوند در هستهٔ نمود ناقص

در پژوهش‌های دستور زبان فارسی، تحلیل‌های کمینه‌گرایی چندانی از جملات موسوم به استمرار نمی‌توان یافت و ای‌بسا تبیین طالقانی (۲۰۰۸) و انوشه (۱۴۰۰الف) از اندک آثار منتشرشده در این زمینه باشند؛ هرچند خواهیم دید که هر دو تبیین کمینه‌گرا با برخی اشکالات نظری و تجربی روبه‌رویند و از عهدهٔ تبیین ساخت‌های پیچیده‌تر نحوی نیز بر نمی‌آیند. به گفتهٔ طالقانی، پیشوند «می-» نشانگر نمود است که از جنبهٔ معنایی، به استمرار عمل یا شکل‌گیری یک عادت اشاره می‌کند و در هستهٔ فرافکن نمود می‌نشیند. انوشه (۱۴۰۰الف) هم در تبیین ساخت نمود ناقص، به حضور یک فرافکن نمود با هستهٔ تهی اشاره می‌کند، اما دربارهٔ تعامل وند «می-» با دیگر عناصر تصریفی فعل و از جمله پسوند سببی و پسوند نمود کامل، سخنی به‌میان نمی‌آورد.

طالقانی (۲۰۰۸: ۱۱۶، داده‌های ۲۵ و ۲۶) با آوردن دو فعل حال و گذشتهٔ «می‌خرم» و «می‌خریدم»، آنها را، به ترتیب، زمان حال ساده و زمان گذشتهٔ ناقص می‌خواند. او تصریح می‌کند که حضور وند مذکور در زمان‌های حال و گذشته از رخدادی عادت‌گونه یا متداوم خبر می‌دهد؛ با این‌همه، وی تحلیل صوری مشخصی از این جملات به‌دست نمی‌دهد، تا آن‌که موضوع بحث به پیشوند نفی فعل در زبان فارسی و جایگاه فرافکن آن کشیده می‌شود که خود موضوع مباحثه‌برانگیزی در میان زبان‌شناسان بوده است. وی با ادغام فرافکن نفی بر فراز گروه

زمان هسته‌آغاز، به تحلیل جمله منفی «سارا این غذا را نمی‌خورد». از آنجاکه نحو نفی در فارسی موضوع پژوهش پیش روی نیست، در بازنمایی زیر صرفاً صورت مثبت جمله اخیر را به نقل از طالقانی (۲۰۰۸: ۱۲۴، نمودار ۴۷) آورده‌ایم:

(۱۰). سارا این غذا را می‌خورد.

در رهیافت طالقانی، جایگاه «می-» در هسته AspP است و مطابقت فاعل - فعل در هسته T و از طریق فرایند مطابقت مشخصه‌ها صورت می‌گیرد، گو این که در تحلیل وی، عنصر فعلی به هسته گروه زمان ارتقا نمی‌یابد. طالقانی می‌افزاید که این اشتقاق چرخه‌های مطابقت مشخصه‌ای جداگانه دارد: مشخصه [Asp] در هسته فرافکن AspP با هسته VP مطابقت می‌کند و در نتیجه، «می-» پیش از فعل واژگانی تظاهر می‌یابد (می‌خورد). مطابقت برون داد این مرحله با هسته TP، به تظاهر تصریف شخص و شمار (شناسه) بر فعل می‌انجامد (می‌خورد). ساخت گذشته استمراری نیز اشتقاق مشابهی دارد و تمایز عمده آن با نمودار (۱۰)، حضور ارزش [+Past] در هسته زمان است.

صرف نظر از این که دو فرافکن TP و AspP در زبان فارسی هسته‌پایان‌اند و نه هسته‌آغاز، این تحلیل با چند پرسش مهم روبه‌روست. نخستین مسئله اینکه: چرا هسته AspP مستقیماً با هسته VP وارد رابطه نحوی شده است، در حالی که هسته vP - که میان دو گره Asp و V قرار دارد - باید به پیروی از شرط پیوند کمینه مانع از شکل‌گیری این رابطه نحوی می‌شد؟ مسئله دوم اینکه: در مطابقت‌های نحوی، کدام مشخصه‌های صوری دخیل‌اند؟ احتمالاً نزدیک‌ترین پاسخ این است که در فرایند تظاهر وند استمراری «می-»، مشخصه [Asp] که در هسته فرافکن AspP قرار دارد، مشخصه تعبیرناپذیر قوی [uInfl*] (با نماد ستاره) را ارزش‌گذاری و بازبینی می‌کند. باین‌همه، می‌دانیم که مشخصه‌های تعبیرناپذیر پس از بازبینی، از اشتقاق حذف می‌شوند و

نمی‌توانند در فرایند بازبینی دیگری مشارکت کنند. اگر مشخصه تعبیرناپذیر [uInfl*] پس از بازبینی و تظاهر «می-»، از نحو حذف شده است، مشخصه‌های هسته TP چگونه و از رهگذر بازبینی کدام مشخصه، به عنصر فعلی ملحق شده‌اند؟ به سخن دیگر، چه سازوکاری به تظاهر تصریف زمان و شناسه بر روی صورت فعلی «می‌خور» انجامیده است؟

مسئله سوم خود به دو بخش مجزا تقسیم می‌شود. اولاً، بازبینی کدام مشخصه، عنصر فعلی را از هسته V به گره v کشانده است؟ ثانیاً، با توجه به این که داده‌های زبانی (مانند تشکیل خوشه‌فعل‌های حاصل از ارتقا و انضمام فعل اصلی به کمکی) از خروج فعل‌های فارسی از درون لایه vP حکایت می‌کنند (نک: درزی و انوشه ۱۳۸۹؛ و نیز انوشه ۱۴۰۰ الف)، چرا فعل «می‌خورد» در هسته v متوقف مانده و به گره Asp ارتقا نیافته است؟ و اگر فعل یادشده به هسته Asp ارتقا یابد، مسئله تقدم آن بر مفعول مستقیم را چگونه می‌توان حل کرد؟

علاوه بر پرسش‌های پیش‌گفته، تحلیل مبتنی بر نمودار (۱۰) با مسئله مهم دیگری هم روبه‌روست. این بازنمایی نمی‌تواند تعامل دو نمود ناقص و کامل را که موضوع پژوهش حاضر است، تبیین کند و چگونگی تولید خوشه «می‌خورده است» را توضیح دهد یا حتی روشن سازد که چرا ساخت اخیر به شکل «نمی‌خورده است» منفی می‌شود و وند نفی از سوی فعل کمکی «است» جذب نمی‌شود.

برایند این مسائل سبب شده تا در تقابل با تحلیل طالقانی که در قالب فرضیه (۱۱ - الف) در زیر بیان شده است، فرضیه (۱۱ - ب) را پیشنهاد کنیم که در آن هسته نمود ناقص جایگاه درج یک فعل کمکی ناملفوظ است. در این دو فرضیه، گروه نمود استمراری / ناقص (ProgP) را جایگزین عنوان کلی گروه نمود (AspP) کرده‌ایم:

(۱۱). فرضیه‌های ساخت نمود ناقص:

الف. هسته نمود ناقص جایگاه درج وند «می-» است که به فعل ملحق می‌شود.

ب. هسته نمود ناقص جایگاه یک فعل کمکی تهی با مشخصه تعبیرناپذیر تصریف است.

فرضیه (ب)، هسته نمودهای ProgP و PerfP را از یک نوع می‌داند و آنها را، به ترتیب، جایگاه درج فعل‌های دستوری پنهان و آشکار تلقی می‌کند.

۳-۲. فعل کمکی در هسته نمود ناقص

دومین تبیین از ساخت‌های نمود ناقص بر فرضیه‌ای تکیه دارد که حضور یک فعل کمکی را در هسته فراقن نمود ناقص می‌پذیرد. در واقع، همان‌گونه که هسته گروه فعل کوچک می‌تواند تهی باشد یا با یک فعل سبک پر شود، هسته گروه نمود به‌طور عام، که شامل نمود کامل و ناقص است، این قابلیت را دارد که به یک فعل کمکی آشکار یا پنهان اختصاص یابد.

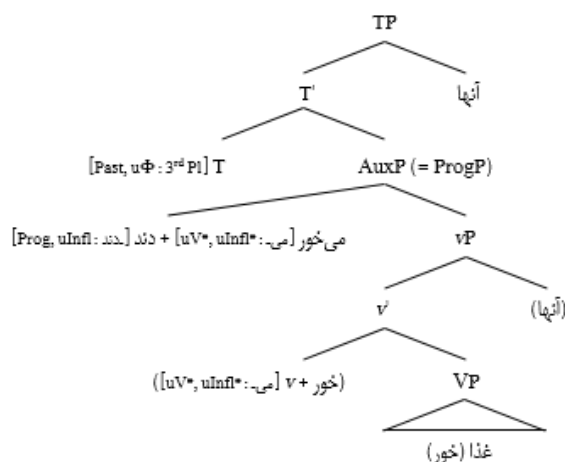
در انگلیسی ساخت‌های استمراری که دارای پسوند تصریفی «-ing» هستند، از همراهی یکی از صورت‌های صرفی فعل کمکی «be» با فعل اصلی ساخته می‌شوند. بنابراین، جملات

نمود کامل و ناقص در این زبان قرابت ساختاری بسیاری دارند و فقط نوع فعل کمکی و وندی که به فعل اصلی ملحق می‌شود، متفاوت‌اند. در این زبان، فعل کمکی مذکور در هسته نمود استمراری / ناقص درج می‌شود و وند تصریفی نشانگر نمود را بر روی فعل اصلی ارزش‌گذاری می‌کند (اجر ۲۰۰۳: ۱۷۴؛ ردفورد ۲۰۱۶: ۱۸۰؛ گلدرن ۲۰۱۷: ۷۹؛ از میان بسیاری دیگر).

با توجه به این‌که گذشته استمراری و مضارع اخباری در فارسی فاقد فعل کمکی‌اند، آیا می‌توان ساختار انگلیسی را به چنین جملاتی تعمیم داد؟ چینکوئه (۱۹۹۹: ۶۸) در بررسی وندهای نمود در زبان ناواهو، ادعا می‌کند یک فعل کمکی تهی در ساختار چنین جملاتی حضور دارد. به نظر می‌رسد که با پذیرش این فرض، می‌توانیم بر مشکلات تحلیل طالقانی (۲۰۰۸) فائق آییم. در این تحلیل، هسته ProgP جایگاه یک فعل کمکی تهی با مشخصه تعبیرپذیر [Prog] و مشخصه تعبیرناپذیر [uInfl] است. مشخصه نخست از رهگذر مطابقه، مشخصه قوی [uInfl*] را در هسته ν ارزش‌گذاری و بازبینی می‌کند و ارزش قدرت در این چارچوب نظری نهایتاً به حرکت گره پایین‌تر می‌انجامد (اجر ۲۰۰۳). به عبارتی، این روند تظاهر وند «می-» و ارتقای گره میزبان (یعنی مجموعه ν و فعل اصلی) به هسته ProgP را در پی می‌آورد. مشخصه دوم نیز از سوی هسته T ارزش‌گذاری و بازبینی می‌شود و پایانه زمان و مطابقه بر هسته نمود تظاهر می‌یابد (نک: انوشه ۱۴۰۰ الف: ۵۲۱).

آنها غذا می‌خورند.

طبق نمودار بالا، وقتی مشخصه تعبیرپذیر [Prog] ارزش‌گذاری و سپس بازبینی مشخصه قوی [uInfl*] را در گره ν برعهده می‌گیرد، صورت «می‌خور» تولید می‌شود و به هسته تهی فرافکن ارتقا و انضمام می‌یابد. سپس، مشخصه تعبیرناپذیر [uInfl] در هسته Prog از سوی گره T ارزش‌گذاری و بازبینی می‌شود و با تظاهر عناصر تصریفی زمان و مطابقه (شناسه)، صورت «می‌خورند» شکل می‌گیرد.

جابه‌جایی هسته گروه فعل کوچک به گره نقش‌نمای بالاتر، متأثر از فرضیه (۱۳) در زیر است. طبق این فرضیه، مشخصه تصریف فعل در زبان فارسی، مانند ایتالیایی و فرانسوی و برخلاف انگلیسی، قوی است و سبب برون‌رفت فعل از درون فرافکن vP می‌شود (درزی و انوشه ۱۳۸۹، انوشه ۱۴۰۰ الف). گره هدف این حرکت، فرافکن ProgP یا PerfP در ساخت‌هایی است که عنصر تصریفی نمود ناقص یا کامل حضور دارد؛ در فقدان این عناصر، فعل به هسته TP منضم می‌شود:

(۱۳). فرضیه حرکت فعل اصلی در فارسی:

فعل اصلی در مراحل اشتقاق نحوی به نخستین گره متناظری که ارزش‌گذاری و بازبینی این مشخصه تصریف آن را برعهده دارد، حرکت می‌کند.

تا به اینجا می‌توانیم ادعا کنیم که تحلیل مبتنی بر فرضیه (۱۱ - ب)، از عهده تبیین ساختار نمود ناقص در فارسی برمی‌آید. طبق این رویکرد، فعل اصلی از لایه‌های فعلی بیرون می‌رود و به فرافکن نقش‌نمای بالاتر منضم می‌شود. شواهد زبانی و از جمله فرایند حذف گروه فعل کوچک این موضوع را تأیید می‌کنند:

(۱۴) الف. مادرش سر عقد این ساعت را به داماد هدیه می‌دهد، پدرش [vP] — نمی‌دهد.

ب. کی بچه‌هایش را هر هفته تمرین نکرده به کلاس می‌فرستد؟ مینا [vP] — می‌فرستد.

در جمله (۱۴ - الف)، یک فروقید (سر عقد) و دو موضوع درونی (این ساعت را، به داماد) به‌همراه فعل‌یار محمول مرکب در فرایند حذف گروه فعل از اشتقاق زدوده شده‌اند؛ با این‌همه، فعل سبک و پیشوند «می-» باقی مانده‌اند. در جمله (۱۴ - ب) نیز یک قید (هر هفته) به‌همراه مفعول مستقیم و غیرمستقیم (بچه‌هایش را، به کلاس) و محمول ثانویه (تمرین نکرده) از اشتقاق حذف شده‌اند و باز هم فعل اصلی و پیشوند نمود ناقص از این مهلکه رهیده‌اند. بنابراین، در ساخت‌های دارای فرافکن نمود ناقص نیز فعل اصلی (واژگانی یا سبک) از درون گروه فعل کوچک خارج می‌شود. هرچند تحلیل واژه‌گرایی بالا ظاهراً می‌تواند ساختار نمود ناقص را تبیین کند، اما چنان‌که خواهیم دید، در ساخت‌های پیچیده‌تر و از جمله در حضور پسوند سببی (مانند: می‌خوراندند) و نیز در تعامل با نمود کامل (مانند: می‌خورانده‌اند)، نگاه واژه‌گرا به ساخت نمود ناقص با چالش‌های نظری و تجربی مواجه می‌شود و نمی‌تواند ساختار صرفی نحوی این فعل‌ها را تبیین کند.

۴. ناواژه‌گرایی در نمود ناقص

در مبحث گذشته برپایه سازوکار بازبینی مشخصه‌های تعبیرناپذیر، به تحلیل ساختار فعل‌هایی پرداختیم که در زمان حال و گذشته از پیشوند «می-» میزبانی می‌کنند. با این‌همه، در بخش پیش روی خواهیم دید هنگامی که عناصر تصریفی دیگر، مانند وند سببی و عنصر نمود کامل، به این ساخت‌های فعلی افزوده می‌شوند، تحلیل پیش‌گفته با مشکلات نظری مواجه می‌شود. بدین ترتیب، در این بخش می‌کوشیم تا از منظری ناواژه‌گرا، سازوکار حضور وند سببی را در افعال

استمراری تبیین کنیم و سپس، به چگونگی تعامل دو وند نمود ناقص و کامل در یک فعل بپردازیم. این تحلیل، زمینه لازم را فراهم می‌آورد تا به این پرسش مهم پاسخ دهیم که در زبان فارسی کدام یک از دو فرافکن نمود ناقص و کامل بر دیگری تسلط دارد.

۴ - ۱. وند سببی در نمود ناقص

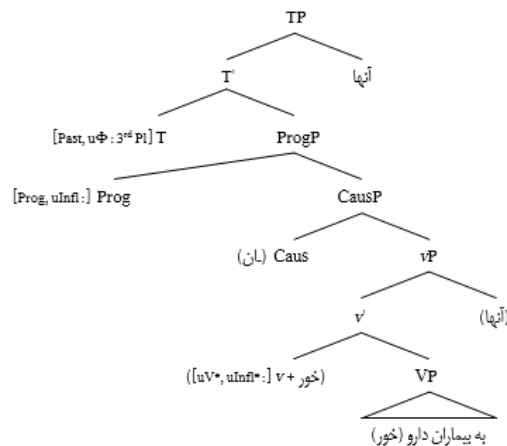
حرکت هسته که از ضوابط متعارف جابه‌جایی، مانند موضعی بودن، حفظ ساختار، و به جای گذاشتن رد تبعیت می‌کند، نمونه‌ای از حرکت آلفاست که در آن ارزش آلفا برابر با X^0 است (رابرتس ۲۰۰۱: ۱۱۳). در این فرایند، یک هسته از گره پایانی که به آن تعلق دارد، جدا می‌شود و به اولین گره پایانی دیگری که بر آن سازه‌فرمانی می‌کند، ارتقا می‌یابد. برخلاف حرکت سازه که گاه می‌تواند در سایه رابطه سازه‌فرمانی، فرودجای دورتری را نشانه بگیرد، حرکت هسته الزاماً در فاصله موضعی رخ می‌دهد. این مفهوم در قالب محدودیت حرکت هسته^۱ بیان شده است (رابرتس، ۲۰۰۱: ۱۱۳؛ بری و متیو ۲۰۱۴: ۱۳۴؛ ردفورد ۲۰۱۶: ۲۷۳):

(۱۵). محدودیت حرکت هسته:

حرکت هسته الف به ب نمی‌تواند از فراز هسته مداخله‌گر پ صورت بگیرد.

براساس مبنایی که از حرکت هسته به دست دادیم، اکنون می‌توانیم به سراغ ساخت مورد بحث و پسوند تصریفی سببی در ساخت‌های استمراری برویم. در بازنمایی زیر، گروه سببی^۲ که در زبان فارسی از پسوند «ان» میزبانی می‌کند، به پیروی از هارلی (۲۰۱۷) بر فراز گروه فعل کوچک ادغام شده است:

(۱۶). آنها به بیماران دارو می‌خوراندند.

1. Head Movement Constraint (HMC)
2. Causative Phrase (CausP)

در بازنمایی بالا ریشه «خور» تا هسته v ارتقا یافته تا مشخصه $[uV^*]$ را بازبینی و حذف کند. اما پس از این مرحله، رهیافت مشخصه‌بنیاد با این مسئله مواجه می‌شود که وند سببی چگونه به «خور» می‌پیوندد. اگر فرض کنیم هسته Caus مشخصه تعبیرپذیری دارد که بازبینی مشخصه $[uInfl^*]$ را برعهده می‌گیرد و از این طریق، وند سببی بر روی فعل تظاهر می‌یابد، این پرسش مطرح می‌شود که پیشوند «می-» چگونه بر روی فعل آشکار می‌شود و چه مشخصه‌ای ارزش نمود ناقص به «خور» می‌دهد. چنان‌که می‌دانیم، مشخصه تعبیرناپذیر تصریف پس از بازبینی از سوی هسته Caus، از اشتقاق حذف می‌شود و برای ارزش‌گذاری و بازبینی مجدد از سوی هسته Prog در دسترس نخواهد بود. لذا، به‌جای فعل «می‌خوراندند» صورت نادلخواه «خوراندند» حاصل می‌آید. اما اگر فرض کنیم مشخصه تعبیرناپذیر تصریف از سوی هسته Prog ارزش‌گذاری و حذف می‌شود، محدودیت حرکت هسته که در (۱۵) آمده است، نقض خواهد شد. به‌عبارت دیگر، در این حالت که هسته v با هسته Prog وارد رابطه نحوی می‌شود، ضمن نقض شرط پیوند کمینه (چامسکی ۱۹۹۵)، از فراز هسته میانی Caus می‌گذرد و از محدودیت حرکت هسته تخطی می‌کند.

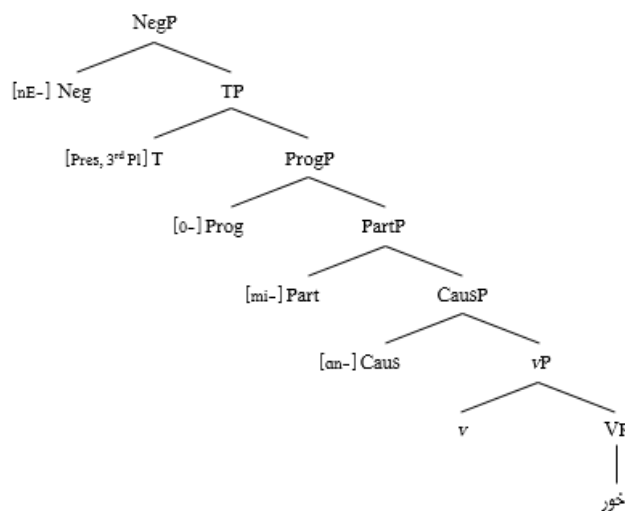
وانگهی، حتی اگر نقض این محدودیت را نادیده بگیریم، مشخص نیست که پس از حرکت [خور + v] به هسته Prog و تشکیل فعل «می‌خورند»، وند سببی چگونه می‌تواند به درون این صورت تصریفی رسوخ کند و فعل سببی «می‌خوراندند» را تشکیل دهد. در مقابل این تحلیل که با مشکل مضاعفی در تولید فعل «می‌خوراندند» مواجه می‌شود، رویکرد ناواژه‌گرا می‌تواند از عهده تبیین این ساخت‌های فعلی برآید. در این چارچوب نظری، همه عناصر نقش‌نا در هسته فرافکن متناسب خود درج می‌شوند و حتی روند مقوله‌سازی^۱ عناصر واژگانی نیز با الحاق هسته یک فرافکن نقش‌نا به ریشه محقق می‌شود (امبیک ۲۰۱۵: ۴۴؛ الگزیدو ۲۰۱۶: ۲۲۴). در تشکیل ساختار تصریفی فعل نیز هسته‌های نقش‌نا در سطح نحو از طریق انضمام نحوی^۲ (در زبان‌هایی که فعل از درون VP بیرون می‌رود، مانند فرانسوی)، یا در حوزه پسانحوی از طریق ادغام صرفی^۳ (در زبان‌هایی که فعل در VP باقی می‌ماند، مانند انگلیسی)، به فعل اصلی می‌پیوندند.

برای مثال، کالینز (۲۰۰۵: ۸۵) در تبیین ساخت مجهول در انگلیسی که متشکل از فعل کمکی و وند صفت مفعولی است، فرافکن ParticipleP (به اختصار: PartP) را جایگاه درج وند «-en» در نظر می‌گیرد و یادآور می‌شود که فعل اصلی برای تشکیل صفت مفعولی (participle)، به این هسته ارتقا و انضمام می‌یابد. در پژوهش حاضر ضمن پیروی از رهیافت کالینز، برای آن‌که گرفتار تعدد برچسب‌دهی به وندهای متأثر از فعل کمکی نشویم، فرافکن PartP را در واقع

1. categorization
2. incorporation
3. morphological merger

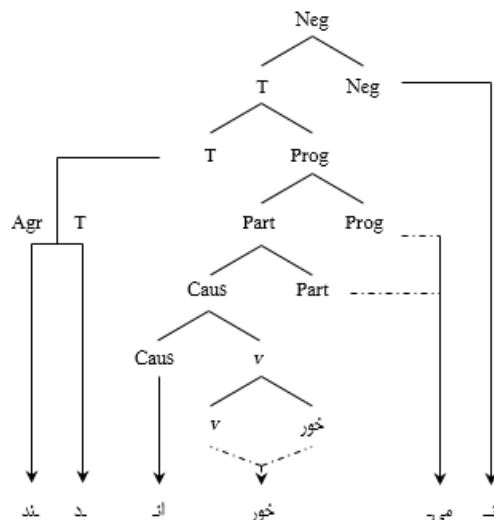
Particle Phrase تلقی می‌کنیم و هسته این فرافکن نقش‌نما را جایگاه درج وندهایی می‌دانیم که از سوی یک فعل کمکی مجزدهی می‌شوند؛ از جمله وند نمود کامل که در ساخت‌های حال و گذشته کامل از ریشه «باش» مجوز می‌گیرد (برای ساخت نمود کامل در فارسی، نک: انوشه ۱۴۰۰:ب: ۲۰۹، نمودار ۳۰)، وند مصدر مرخم در ساخت آینده که تابع فعل وجهی «خواستن» یا ریشه «خواه» است، و وند «می-» که از سوی فرافکن نمود ناقص مجزدهی می‌شود. طبق این رویکرد، در ساختار نحوی زیر، ریشه فعل واژگانی، در چهار مرحله به هسته ProgP می‌رسد: «خور» نخست به v ارتقا می‌یابد؛ سپس مجموعه [خور + v] به هسته Caus و بعد به سمت چپ هسته نقش‌نمای Part که جایگاه درج پیشوند «می-» است، منضم می‌شود؛ سرانجام، زنجیره [Part + خور + v + Caus] خود را به سمت چپ هسته تهی Prog برمی‌کشد و خوشه پنج‌جزئی [Part + خور + v + Caus + Prog] را می‌سازد. نمودار زیر ساختار فعل گذشته استمراری «نمی‌خوراندند» را نشان می‌دهد (برای تمرکز بر تصریف فعل، از نمایش جایگاه موضوعها خودداری کرده‌ایم):

(۱۷). نمی‌خوراندند (ساختار نحوی)

در بازنمایی بالا به پیروی از طالقانی (۲۰۰۸) و انوشه (۱۴۰۰الف) فرافکن NegP مسلط بر TP ادغام شده و چنان‌که گفتیم، ریشه واژگانی «خور» طی فرایند انضمام نحوی تا هسته فرافکن ProgP بالا می‌رود و در این مسیر هسته‌های نقش‌نمای خود را به صورت پیشوند و پسوند جذب می‌کند. پس از بازنمون، گره‌های T و Neg از طریق ادغام صرفی به برون‌داد انضمام نحوی افزوده می‌شوند/ گره PartP نیز که جایگاه درج وند نمود ناقص، یعنی «می-» است، از سوی فرافکن ProgP مجزدهی شده است:

(۱۸). نمی‌خوراندند (فرایندهای پسانحوی)

به‌جز ادغام صرفی که گره‌های زمان و نفی را به سازه فعلی ملحق می‌کند،^(۴) پیش از درج واژها، سه فرایند پسانحوی دیگر در بازنمایی بالا رخ می‌دهد: دو همجوشی^۱ و یک شکافت^۲. دو گره «خور» و *v* که پیشتر از رهگذر انضمام نحوی به هم پیوسته و گره مرکب [سوز + *v*] را ساخته‌اند، دستخوش همجوشی می‌شوند و گره بسیط [سوز - *v*] را در مجاورت گره Caus تولید می‌کنند. همجوشی دیگر میان هسته‌های Part و Prog رخ می‌دهد و از این رهگذر، گره بسیطی شکل می‌گیرد که در سطح آوایی با درج وند «می-» تخلیه^۳ می‌شود. فعل گذشته «نمی‌خوراندند» دارای وند زمان گذشته و وند شناسه سوم شخص جمع است. به‌همین دلیل، هسته T پیش از درج واحدهای واژگانی (= واژهای عینی) به دو گره T و Agr شکافته می‌شود تا دو گره پایانی برای حضور وندهای مذکور فراهم آید (نخستین بار: نویر ۱۹۹۷، مرتز ۱۹۹۷ در شکافتن گره مطابقه به چند گره؛ و نیز نک: امبیک و نویر ۲۰۰۷: ۳۰۵ در افزودن وندهای مطابقه به اشتقاق). چنان‌که ملاحظه می‌کنیم، در این رویکرد ناواژه‌گرا خروج ریشه فعلی از فرافکن *vP* و حرکت به گره‌های نحوی بالاتر، به انگیزه بازبینی مشخصه تعبیرناپذیر تصریف رخ نمی‌دهد، بلکه این عنصر که فاقد مقوله است، به‌منظور جذب گره‌های نقش‌نما از فرافکن *vP* خارج می‌شود و در نخستین گام، برای گرفتن مقوله دستوری، به هسته *v* می‌پیوندند (امبیک ۲۰۱۵: ۴۴؛ ال‌گزادو ۲۰۱۶: ۲۲۴). در زیربخش بعدی می‌کوشیم تا برپایه این انگاره نظری، به مسئله اصلی پژوهش پردازیم و چگونگی تظاهر هم‌زمان وندهای نمود ناقص و کامل را بر روی یک فعل تحلیل کنیم. در این

1. fusion
2. fission
3. discharge

روند، نشان می‌دهیم که در زبان فارسی فرافکن نمود کامل (PerfP) بر همتای ناقص خود (ProgP) مسلط است.

۴ - ۲. تعامل نمود ناقص و کامل

ساخت کامل استمراری، چنان‌که از نام آن پیداست، به فعل‌هایی اطلاق می‌شود که از تعامل نمود کامل و ناقص شکل می‌گیرند. این ساختار مختص فارسی نیست و در برخی از زبان‌های دیگر، مانند انگلیسی نیز می‌توان حضور هم‌زمان دو نمود دستوری یادشده را در یک جمله یافت. ساختار مورد نظر در این زبان با هر دو زمان دستوری حال و گذشته به کار می‌رود و اصطلاحاً، حال کامل استمراری (19a) و گذشته کامل استمراری را تشکیل می‌دهد (19b). این ساختارهای نحوی به‌ویژه برای اشاره به رویداد یا وضعیتی به کار می‌روند که از گذشته شروع شده و تا نقطه معینی در زمان جریان یافته‌اند:

- (19) a. John **has been saving** up to now to buy a new bike.
b. John **had been saving** since Christmas to buy a new bike.

فعل حال کامل استمراری در زبان فارسی که در (۳ - پ) نمونه آن را آوردیم، با نام‌های گوناگونی در میان پژوهشگران شناخته می‌شود. انوری و گیوی (۱۳۶۷: ۵۲) ساختار یادشده را ماضی نقلی مستمر می‌خوانند و وحیدیان کامیار و عمرانی (۱۳۸۹: ۴۲) فعلی چون «می‌رفته است» را گذشته استمراری نقلی می‌نامند که وقوع عملی را در گذشته بیان می‌کند که به‌طور مداوم و مستمر جریان داشته و گوینده خود ناظر آن نبوده است، بلکه وقوع آن را از دیگران نقل می‌کند. طباطبایی (۱۳۹۵: ۴۴۶) نیز عنوان گذشته نقلی استمراری را برای چنین فعل‌هایی به کار می‌برد.

دو نکته مهم درباره ساخت کامل استمراری در آثار دستورپژوهان قابل تأمل است. نخست این‌که اگرچه زمان دستوری فعل کمکی در جملات مذکور حال است، همه آنها از عنوان «گذشته» یا «ماضی» در نام‌گذاری این فعل‌ها استفاده کرده‌اند. دوم این‌که تقریباً در هیچ‌یک از پژوهش‌های دستوری، در مقابل حال کامل استمراری، به فعل گذشته کامل استمراری یا ماضی بعید استمراری اشاره نشده است (همتای جمله 19b در انگلیسی). در فارسی معاصر، گذشته کامل استمراری کاربرد خود را تقریباً از دست داده است، اما چنین فعلی با بسامد بسیار اندک در متون کهن یافت می‌شود؛ مانند آخرین سازه فعلی در نمونه‌های نظم و نثر زیر:

- (۲۰) الف. بر سر منبر، امامی رفته بود/ گرم گشته این سخن می‌گفته بود (منطق‌الطیر عطار)
ب. سوی او دزدیده بسیار نگرستی و این پادشاه، آن می‌دیده بود. (تاریخ بیهقی)

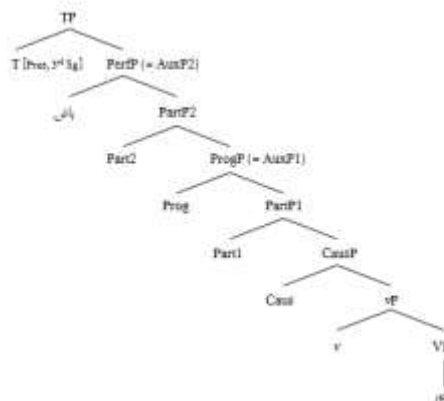
یکی از مسائل مهم در تبیین اشتقاق ساخت کامل استمراری، تعیین جایگاه فرافکن‌های بیشینه نمود کامل و ناقص در ساختار پایگانی است؛ یعنی باید تعیین کنیم که کدام‌یک از این دو فرافکن نشانگر نمود بر دیگری تسلط دارد. در انگلیسی، سلسله‌مراتب فرافکن‌های جمله، با لحاظ کردن فرافکن‌های بیشینه نفی (NegP) و مجهول (PassP) به ترتیب زیر است (ردفورد ۲۰۱۶: ۳۰۰؛ رمچند ۲۰۱۷: ۲۴۳):

(21). TP > NegP > PerfP > ProgP > PassP > vP > VP
 طبق این بازنمایی، فرافکن نمود کامل بر همتای ناقص خود مسلط است و چنانچه هسته زمان با فعل وجهی اشغال نشده باشد، فعل کمکی بالاتر به این هسته جابه‌جا می‌شود. اگر برخلاف الگوی (21)، نمود ناقص را بر نمود کامل مسلط سازیم، چه رخ خواهد داد؟ پاسخ این مسئله در انگلیسی روشن است، چراکه در هریک از این دو گره نمودی، فعل کمکی آشکاری وجود دارد و فقط یکی از دو وند «-ing» و «-en» می‌تواند از سوی فعل اصلی جذب شود. اگر توالی دو نمود کامل و ناقص وارونه شود، به‌جای جملات خوش‌ساخت (19)، اشتقاق‌های نادستوری (22) به‌دست می‌آید که در آن فعل کمکی نمود ناقص به‌صورت «is/was» درآمده و به فعل «have» که در ذیل آن قرار دارد، وند «-ing» اعطا کرده است. فعل اصلی نیز از سوی فعل کمکی نمود کامل بازبینی شده و با گرفتن وند «-en»، به‌شکل صفت مفعولی ظاهر شده است:

- (22) a. *John is having saved up to now to buy a new bike.
 b. *John was having saved up to now to buy a new bike.

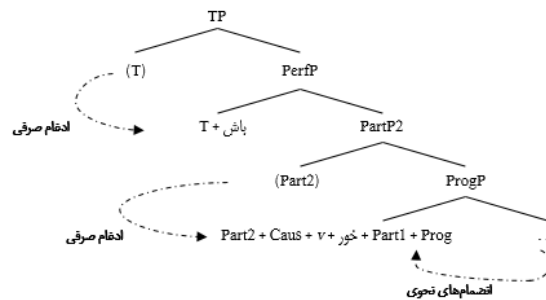
تعیین این توالی در فارسی، به این سادگی نیست، زیرا اولاً هسته نمود ناقص تهی است و ثانیاً، هر دو وند نمود ناقص و کامل از سوی یک فعل جذب می‌شوند. با در نظر داشتن این مسئله، با رهیافت ناواژه‌گرا به تبیین ساخت کامل استمراری می‌پردازیم و می‌کوشیم چگونگی تولید فعل «می‌خورانده است» را تبیین کنیم. در این بازنمایی نحوی دو فرافکن نمود مجوز حضور دو گروه وند را در اشتقاق صادر کرده‌اند. توالی این فرافکن‌ها به‌ترتیبی است که در بازنمایی (21) آمده است؛ یعنی، از یک‌سو فرافکن PerfP بر فراز ProgP ادغام شده و از سوی دیگر، فرافکن PartP2 که وابسته به PerfP است، بالاتر از فرافکن PartP1 که از ProgP مجوز گرفته، نشسته است. فرافکن CausP نیز چنان‌که پیشتر گفتیم، بر vP تسلط بلافصل دارد:

(۲۳). می‌خورانده است (ساختار نحوی)

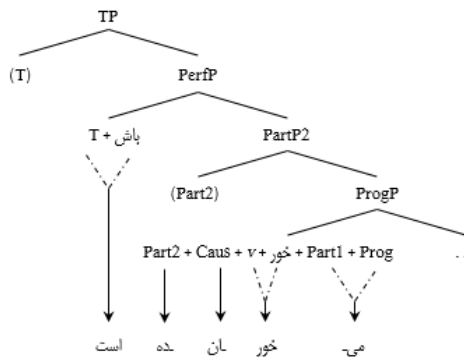

در رویکرد واژه‌گرا تصریح کرده‌ایم که در زبان فارسی، مشخصه تصریف در فعل اصلی قوی و در فعل کمکی ضعیف است. ترجمه این ویژگی به زبان نحو ناواژه‌گرا به این معناست که فعل

کمکی به گره بالاتر ارتقا نمی‌یابد و بنابراین، فعل اصلی نیز مجاز است که تا اولین فعل کمکی بالا برود. بدین ترتیب، در حوزه نحو ریشه «خور» با جذب گره‌های نقش‌گرا تا هسته Prog حرکت می‌کند و ساخت انضمامی را در ذیل هسته هدف تشکیل می‌دهد (با توجه به پرشاخه بودن این ساختار، به جای نمودارهای دوشاخه‌ای، از نماد «+» استفاده کرده‌ایم):
(۲۴) می‌خورانده است (انضمام نحوی + ادغام صرفی)

پس از نحو، دو فرایند ادغام صرفی رخ داده است: الف. هسته Part2 به گره مرکبی می‌پیوندد که در ذیل Prog تشکیل شده است؛ (ب). هسته T به «باش» در ذیل گره Perf متصل می‌شود. بنابراین، برای درج واژها، دو گره مرکب پایانی جداگانه شکل می‌گیرند؛ یکی در هسته نمود ناقص، و دیگری در هسته نمود کامل. هرچند در این مرحله فرایندهای انضمام و ادغام صرفی پایان می‌پذیرند، اما گره‌های مرکبی که از این رهگذر حاصل آمده‌اند، هنوز مهبای درج واژها نیستند. پیش از درج این عناصر دارای جوهر آوایی، سه فرایند همجوشی باید رخ دهد:
(۲۵) می‌خورانده است (همجوشی + درج)

سه همجوشی در نمودار (۲۵) بر این گره‌های مجاور اعمال می‌شود: (الف). هسته‌های Prog و Part1 برای درج پیشوند «می-»؛ (ب). ریشه «خور» و هسته v برای درج واحد «خور»؛ و (پ). ریشه «باش» و هسته T برای درج واژ آمیخته «است». در مورد گرهی که با واژ «است» تخلیه می‌شود، باید یادآور شویم که این گره علاوه بر داشتن ریشه «باش»، میزبان هسته T با مشخصه‌های سوم شخص مفرد و زمان حال است. چنین گرهی می‌تواند با واژ آمیخته «است»

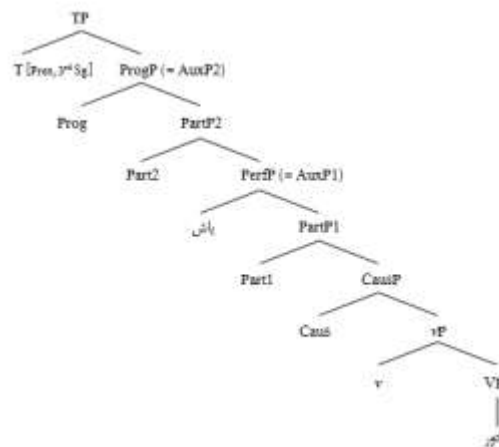
یا واژه‌بست آمیخته «ه» برآورده شود؛ زیرا مشخصه‌های این دو واحد که ریشه «باش» را در خود دارند، زیرمجموعه مشخصه‌های گره هدف است. چنانچه واژه‌بست «ه» از واژه‌گاه انتخاب و درج شود، در سطح آوایی با واکه وند نمود کامل ادغام واجی می‌شود و به‌جای فعل «می‌خورانده است»، ساخت همتای «می‌خورانده» تولید می‌شود. در بازنمایی خطی زیر تجمیع گره‌هایی آمده‌اند که فعل حال کامل استمراری «می‌خورانده است» را تولید می‌کنند:

(۲۶). مرحله درج واژه‌ها و تولید «می‌خورانده است»:

گره بسیط در Perf	گره مرکب در Prog
باش - [Pres, 3 rd Sg]	Part2 + Caus + v - خور + Part1 - Prog
T	
است	می- خور -ان -ده

گره مرکب سمت راست، چهار گره پایانی دارد و با درج چهار واژ تخلیه می‌شود؛ اما در سمت چپ، همجوشی یک گره بسیط ساخته که فقط می‌تواند از یک واژ میزبانی کند. تحلیلی که از ساخت حال کامل استمراری به‌دست داده‌ایم، بر سلسله‌مراتبی منطبق بوده که در آن نمود کامل بر نمود ناقص تسلط دارد. اما اگر توالی این دو فرافکن وارونه باشد، آیا باز هم می‌توان فعلی مانند «می‌خورانده است» را تولید کرد؟ برای محک زدن این فرضیه، باید اشتقاق نحوی (۲۳) را به بازنمایی زیر تبدیل کنیم:

(۲۷).

طبق این الگو، «خور» با جذب گره‌های نقش‌نما، تا هسته اولین فعل کمکی، یعنی «باش» حرکت می‌کند و گره مرکب [خور + v + Caus + Part1 + باش] را می‌سازد. پس از نحو گره‌های Part2 و Prog نیز به سمت راست این مجموعه می‌پیوندند.

تا به اینجا گره مرکب [Part2 + Prog + خور + v + Caus + Part1 + باش] حاصل آمده که ظاهراً در مرحله درج واژه‌ها می‌تواند به‌صورت «می‌خورانده باش» آشکار شود. اما گره T چگونه به

این صورت تصریفی ملحق شود و پس از ادغام صرفی و همجوشی با «باش»، واژ آمیخته «است» را می‌سازد؟ چنان که می‌دانیم، فرایندهای پسانحوی فقط بر گره‌های مجاور اعمال می‌شود (صدیقی ۲۰۰۹: ۴۷) و حتی بابلیک (۱۹۹۴ و ۲۰۱۱)، ادغام صرفی را ادغام تحت مجاورت^۱ می‌خواند و تصریح می‌کند عناصر سطح صفری که در ساختار نحوی در مجاورت هم قرار دارند، در پی اعمال این فرایند یک گره مشترک می‌سازند. در اشتقاق نحوی (۲۷) چنین شرایطی فراهم نیست و دو گره «باش» (هسته Perf) و زمان (هسته T) در مجاورت هم نیستند تا پس از نقطه بازنمون، دستخوش ادغام صرفی و سپس همجوشی شوند. بنابراین، فرضیه‌ای که فرافکن ProgP را بر فراز PerfP در نظر می‌گیرد، نمی‌تواند به تولید ساخت حال کامل در فارسی بینجامد. (۵)

۵. نتیجه

در پژوهش حاضر به چگونگی تشکیل فعل نمود ناقص در زبان فارسی پرداختیم و از دو منظر کمینه‌گرایی و ناواژه‌گرا و ناواژه‌گرا، فرایند تولید افعال استمراری در فارسی را بررسی کردیم. در این روند، ضمن نگاهی اجمالی به پیشینه تاریخی پیشوند «می-»، به مطالعات دستوری پژوهان در این زمینه اشاره کردیم و کارکردهای متنوع وند نمود ناقص در فارسی را برشمردیم. سپس، از منظری صوری به سراغ اشتقاق نحوی این ساخت‌ها رفتیم و نشان دادیم که تحلیل طالقانی (۲۰۰۸) که این وند را در هسته فرافکن ProgP قرار می‌دهد، از اعتبار کافی برخوردار نیست.

بدین ترتیب، فرض کردیم که فرافکن نقش‌نمای مذکور در فارسی جایگاه یک فعل کمکی ناملفوظ است که در رویکرد واژه‌گرا، مشخصه تصریف فعل را ارزش‌گذاری و بازبینی می‌کند و این ارزش به صورت پیشوند «می-» بر روی فعل ظاهر می‌یابد. در منظر ناواژه‌گرا نیز این فرافکن همانند همتای کامل خود، یعنی PerfP، حضور یک فرافکن وند را که محل درج پیشوند تصریفی «می-» است، مجوزدهی می‌کند.

تا آنجا که تعامل نمود ناقص با وند سببی «ان» و پسوند نمود کامل (ده- / ته) در میان نبود، هر دو رویکرد اخیر می‌توانستند از عهده تبیین ساخت‌های استمراری برآیند. اما الحاق وند سببی به این ساخت‌های فعلی، تحلیل واژه‌گرایمان را از اعتبار انداخت و آن را با چالش‌های نظری و تجربی مواجه کرد. لذا در زیربخش پایانی ضمن آن‌که با نگاهی ناواژه‌گرا به تبیین ساختارهای پیچیده‌تری همچون «می‌خورانده است» پرداختیم، استدلال کردیم که در زبان فارسی نیز فرافکن نقش‌نمای PerfP بر ProgP تسلط دارد و چنانچه این توالی وارونه شود، اشتقاق نادرستی حاصل می‌آید.

این تحلیل یک دستاورد جانبی نیز برای توزیع واژه‌بست‌های ریشه «باش» دارد که تاکنون درباره آن سخن نگفته‌ایم و از قضا تحلیل پیشین‌مان را تأیید می‌کند. این عنصر هرگاه فعل دستوری باشد، می‌تواند در نقش فعل سبک در ساخت‌های موسوم به اسنادی (آنها آراسته‌اند/ آراسته هستند) یا به‌عنوان فعل کمکی نمود کامل در جملات کامل (آنها ظاهرشان را آراسته‌اند) حضور یابد. برپایه شواهد زبانی به نظر می‌رسد تظاهر عنصر «باش» به شکل واژه‌بست، تابع تعمیم زیر است که براساس آن، باز هم باید نتیجه گرفت که در فارسی فرافکن PerfP بر ProgP مسلط است. این تعمیم تصریح می‌کند که فرافکن نمود کامل در فارسی باید تحت تسلط بلافصل هسته زمان باشد و در این صورت می‌تواند به شکل پی‌بست^۱ تظاهر بیابد:

(۲۸). واژه‌بست‌سازی فعل دستوری «باش»:

فعل دستوری «باش» در دو نقش سبک و کمکی می‌تواند پی‌بست واژه پیشین شود، اگر:

الف. «باش» تحت سازه‌فرمانی بلافصل هسته زمان با مشخصه [حال] و [اخباری] باشد.

ب. یک واژه آزاد بر گره «باش» تقدم بلافصل داشته باشد.

واژه‌بست‌سازی فعل دستوری رخداد نادری نیست و این پدیده در زبان‌های دیگر هم مشاهده می‌شود؛ از جمله در انگلیسی فعل کمکی «have» که نشانگر نمود کامل است، در شرایط خاص می‌تواند به شکل واژه‌بست درآید. ردفورد (۲۰۰۹: ۹۹) شرط واژه‌بست‌سازی این فعل دستوری را برپایه رابطه سازه‌فرمانی چنین تعریف می‌کند:

(۲۹). واژه‌بست‌سازی فعل کمکی «have»:

فعل کمکی «have» می‌تواند پی‌بست واژه مختوم به واکه ساده یا مرکب شود، اگر:

الف. آن واژه بر «have» سازه‌فرمانی کند؛ و

ب. آن واژه در مجاورت بلافصل «have» قرار داشته باشد.

در جمله‌ای مثل «We've saved you a place» این شرایط فراهم آمده و در نتیجه، فعل کمکی «have» به صورت واژه‌بست «-ve» نمود یافته است.

پی‌نوشت‌ها

۱. فعل دستوری «داشتن» که در حال و گذشته مستمر به کار می‌رود، تفاوت‌های آشکاری با افعال کمکی فارسی («خواه» در ساخت آینده و «باش» در حال و گذشته کامل) دارد (برای بحث بیشتر، نک: انوشه ۱۳۹۷)؛ از جمله در ساخت‌های مستمر هر دو فعل دستوری و اصلی تصریف شخص و شمار و زمان می‌پذیرند، اما فعل کمکی مانع از تظاهر این عناصر تصریفی بر روی فعل اصلی می‌شود. وانگهی، فعل کمکی و اصلی در فارسی یک خوشه فعل تفکیک‌ناپذیر می‌سازد (خواهم از اینجا رفت)، حال آن‌که در جملات مستمر می‌توان میان «داشتن» و فعل اصلی سازه‌های نحوی درج کرد (داشتم از اینجا می‌رفتم).
۲. یکی از داوران محترم پرسیده: «چرا در مقاله حاضر ادعا شده که فارسی دو نمود دستوری دارد؛ فعل «داشتن» پیش از افعال لحظه‌ای، در زمان حال بر نمود تقریبی و در زمان گذشته بر نمود اجتنابی دلالت می‌کند.» این پرسش ناشی از خلط نمود دستوری با نمود واژگانی و نوع رویداد است. فارسی فقط دو نشانگر تصریفی برای نمود دستوری دارد: «می» که آن را به پیروی از سنت دستور زایشی نمود ناقص (غیرکامل) می‌خوانیم و «ده/ته» که بر نمود کامل دلالت می‌کند. این دو نمود دستوری، انواع کنش‌گونه را موجب می‌شوند.

۳. برخی به جای ProgP، برچسب AspP را برای نمود ناقص به کار می‌برند. از جمله، طالقانی (۲۰۰۸: ۱۲۵) از برچسب اخیر در تبیین اشتقاق گذشته استمراری و حال اخباری استفاده می‌کند. فرافکن AspP برچسبی فراگیر است که می‌تواند در اشتقاق‌های هر دو نمود کامل و ناقص حضور یابد (و نیز: ردفور ۲۰۱۶: ۴۸۲).

۴. پرسش درستی که در اینجا می‌توان مطرح کرد، این است که چرا پس از حرکت ریشه و گره‌های نقش‌نما به هسته نقش‌نمای Prog، این حرکت در نحو ادامه نمی‌یابد و مجموعه حاصل به هسته T ملحق نمی‌شود. آیا نباید وند زمان نیز جذب شود؟ در پاسخ به این پرسش باید تصریح کنیم که: اولاً در صورت وقوع هریک از دو وضعیت، یعنی انضمام نحوی مجموعه [Part + Prog + خور + v + Caus] به هسته T، یا ادغام صرفی هسته T با مجموعه یادشده، ساختاری که حاصل می‌آید، یک گره پایانی مرکب به شکل بازنمایی (۱۸) است. ثانیاً، شواهد زبانی نشان می‌دهند که در زبان فارسی فعل اصلی به فعل کمکی بالاتر می‌پیوندد تا با آن تشکیل خوشه فعل بدهد. این خوشه فعل در هسته PerfP سازهای مانند «خورده بود» را می‌سازد و در هسته ModP صورتی همچون «خواهد خورد» را تولید می‌کند (نک: انوشه ۱۴۰۰ الف: ۱۱۸). اما آیا شاهدهی در دست هست که این خوشه فعل به گره بالاتر، یعنی هسته زمان، حرکت کند؟ نگارنده هیچ استدلالی در تأیید چنین حرکتی نیافته و به همین دلیل، به پیروی از شرط اقتصاد (چامسکی ۱۹۹۵)، الحاق عناصر زمان و مطابقت به فعل را محصول فرایند پسانحوی ادغام صرفی می‌داند. در انگلیسی، فعل حتی از درون vP هم بیرون نمی‌رود و لذا، هسته T با این سازوکار پسانحوی به فعل ملحق می‌شود (صدیقی ۲۰۰۹: ۳۴، بازنمایی ۱۰).

۵. از منظر کمیته‌گرایی واژه‌گرا نیز تسلط ProgP بر PerfP ساختار ناستوری حاصل می‌آورد و به جای تولید فعل «می‌خورده است» سازه بدساخت «*خورده می‌باشد» را تولید می‌کند. برای رعایت اختصار به جزئیات این تحلیل نمی‌پردازیم.

منابع

- انوری، حسن و حسن احمدی گیوی (۱۳۹۰). دستور زبان فارسی ۱ [ویراست چهارم]، تهران، مؤسسه انتشارات فاطمی.
- انوشه، مزدک (۱۳۹۷). نمود دستوری در ساخت فعل‌های پیاپی در زبان فارسی، رویکردی کمیته‌گرا، پژوهش‌های زبان‌شناسی، ۱۱(۱)، ۷۳-۹۵.
- انوشه، مزدک (۱۴۰۰ الف). صرف در نحو: از کمیته‌گرایی تا صرف توزیعی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- انوشه، مزدک (۱۴۰۰ ب). ساخت نمود کامل در فارسی برپایه صرف توزیعی، پژوهش‌های زبان‌شناسی، ۱۳(۲): ۱۸۹-۲۱۶.
- درزی، علی و مزدک انوشه (۱۳۸۹). حرکت فعل اصلی در زبان فارسی، رویکردی کمیته‌گرا، زبان‌پژوهشی، ۲(۳): ۲۱-۵۵.
- رضایی، والی (۱۳۹۱). نمود استمراری در فارسی معاصر، فنون ادبی، ۱(۴): ۷۹-۹۲.
- طباطبایی، علاءالدین (۱۳۹۵). فرهنگ توصیفی دستور زبان فارسی، تهران، فرهنگ معاصر.
- طباطبایی، علاءالدین (۱۳۹۵). فرهنگ توصیفی دستور زبان فارسی، تهران، فرهنگ معاصر.
- فرشیدورد، خسرو (۱۳۸۲). دستور مفصل امروز برپایه زبان‌شناسی جدید، تهران، انتشارات سخن.
- ماهوتیان، شهرزاد (۱۳۸۷). دستور زبان فارسی از دیدگاه رده‌شناسی، ترجمه مهدی سمایی، تهران، نشر مرکز.
- مشکوه‌الدینی، مهدی (۱۳۸۶). دستور زبان فارسی: واژگان و پیوندهای ساختی، تهران، سمت.
- ناتل خانلری، پرویز (۱۳۷۷). تاریخ زبان فارسی، تهران، نشر نو.
- یوسفی، فتانه، منشی‌زاده، مجتبی، زاهدی فرح (۱۳۹۹). سیر تحول پیشوند استمرار از فارسی باستان تا فارسی نو، پژوهش‌های زبانی، س ۱۱، ش ۲، ۲۷۱-۲۸۵.
- Alexiadou, A. (2016). Building words. In: D. Siddiqi and H. Harley (Eds). Morphological Metatheory (223-236). Amsterdam: John Benjamins Publishing.

- Alexiadou, A. and Verhoeven, E.S.M. (2021). *The Syntax of Argument Structure*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH.
- Anoushe, M. (2021). *Morphology in Syntax: from Minimalism to Distributed Morphology*. Tehran: University of Tehran Press. [In Persian].
- Anoushe, M. (2021). Perfect Construction in Persian Within the Framework of Distributed Morphology. *Journal of Researches in Linguistics*, 13(2), 189-216. [In Persian]
- Adger, D. (2003). *Core Syntax, a Minimalist Approach*. Oxford: OUP.
- Anvari H. and H. Ahmadi Givi (2011). *Persian Grammar [4th Ed]*. Tehran: Fatemi. [In Persian].
- Bobaljik, J. (2011). *Distributed Morphology*. Ms, University of Connecticut.
- Tabatabayi, A. (2016). *A Glossary of Persian Grammar*. Tehran: Mo'aser. [In Persian].
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist program*. Cambridge MA: MIT Press.
- Cinque, G. (1999). *Adverbs and Functional Heads, A Cross-Linguistic Perspective*. NY: OUP.
- Darzi, A. & Anousheh, M. (2010). Main verb movement in Persian: a minimalist approach. *Researches in Language*, 2(3): 21-55. [In Persian]
- Embick, D. (2015). *The Morpheme*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Barrie, M. and Mathieu, E. (2014). Head Movement. In: A. Carnie, Y. Sato, and D. Siddiqi (Eds). *The Routledge Handbook of Syntax* (133-149). NY: Routledge.
- Embick, D. and Noyer, R. (2007). Distributed Morphology and the syntax/morphology interface. In: G. Ramchand and C. Reiss (Eds). *The Oxford Handbook of Linguistic Interfaces* (289–324). Oxford: Oxford University Press.
- Farshid-Vard, Kh. (2003). *A contemporary detailed Grammar*. Tehran: Sokhan. [In Persian].
- Folli, R., Harley, H. and Karimi, S. (2005). Determinants of event type in Persian complex predicates. *Lingua*, 115: 1365–1401.
- Gelderen, E.V. (2017). *Syntax An Introduction to Minimalism*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Ghomeshi, J. (2001). Control and thematic agreement. *Canadian Journal of Linguistics*, 46: 9–40.
- Harley, H. (2017). The bundling hypothesis and the disparate functions of little v. In: R. D'Alessandro, I. Franco, and Á.J. Gallego (Eds). *The Verbal Domain* (3-28). Oxford: OUP.
- Collins, Ch. (1997). Argument sharing in serial verb constructions. *Linguistic Inquiry*, 28: 461–497.
- Mahutiyani, Sh. (2008). *Persian Grammar: A Typological Approach*. M. Sama'i (trans). Tehran: Nashr-e Markaz. [In Persian]
- Meshkato-Dini, M. (2007). *Persian Grammar: The Lexical Categories and Merge*. Tehran: Samt. [In Persian].
- Natel Khanlari, P. (1986). *A History of the Persian Language*. Tehran: Nashr-e No. [In Persian]
- Marantz, A. (1997). No Escape from Syntax; Don't Try Morphological Analysis in the Privacy of Your Own Lexicon. In: A. Dimitriadis, L. Siegel, C. Surek-Clark,

